

HAMZA GRUBU

(23 Eylül 1920-15 Aralık 1920)

Dr. Mesut AYDIN

Millî Mücadele yıllarında Anadolu'ya yardım gayesi ile Ankara EHUR'nin de tasvibi ile kurulmuş olan ilk gizli grup Hamza Grubu'dur¹.

İstanbul'un fiili olarak işgal edilmesinden sonra fevkâlâde şartlar altında kurulmuş olan grup, Sevres Muahedesi'nin İstanbul Hükümeti'ne zorla kabul ettirilmesine karşı bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Misâk-ı Millî kararları doğrultusunda Türk Milletinin varlığını devam ettirmek üzere vazifeye başlayan TBMM. Hükümeti'nin İstanbul'daki tek ve hakiki temsilcisi olmuştur. Bu grup, değişik tarihlerde isim değiştirerek Hamza, Mücâhid, Muhârib ve Felâh isimleri altında yaptığı faaliyetlerle, Millî Mücadele Tarihi'ndeki mümtâz yerini almıştır. Felâh Grubu'nun ilk teşkilâtı ve çekirdeği olan Hamza Grubu 23 Eylül 1920 tarihinde faaliyete başlamıştır².

Grubun isminin, Hz. Hamza'nın kuvveti ve cesaretinden ilhâm alınarak seçilmiş olduğu tahmin edilmektedir. Bu hususta kesin ve açık bilgiler olmasa bile, o dönem Türk İnsanı'nın halet-i ruhiyesi göz önünde bulundurulursa, bu ismin bir nevi moral takviyesi olduğu ortaya çıkmaktadır. Zirâ, büyük işler başarmak arzusu ile ortaya çıkan bu insanların mânen de kuvvetli olmaları gerekmektedir. Özellikle, grubun daha sonraları almış olduğu isimler tetkik edilecek olursa, bunların da aynı düşüncenin ürünü oldukları görülecektir.

Hamza Grubu'nun kurucusu E.H. Yüzbaşı Neşet Bey'dir. Neşet Bey'in bu teşkilâtı kurmadan evvel de "Molteke" isimli gizli teşkilâtı kurarak faaliyette bulunduğu bilinmektedir³. Bu teşkilât, Hamza

1 Hamza Grubu'na ait olan ve arşiv vesikalarından aynen kopye edilen tatbiki mühürü için bkz., EK. 1.

2 Atase Arş., Klas. 1533 Dos. 2, Fih. 1/8.

3 İhsan Aksoley, "İstanbul'daki Millî Mücadele", Hayat Tarih Mecmuası, Sayı 9, Ekim 1969, s. 24.

Grubu'nun çekirdeğini teşkil etmiştir. Grubun ilk çalışma yeri, Emin-önü'ndeki Hüseyin Hüsnü Eczanesi'nin tavan arası olarak tespit edilmiş olup, her gün öğleden evvel 9-12 saatleri arasında çalışılması kayda bağlanmıştı. Molteke Grubu, mensupları, çalışma yerleri ve teşkilât ruhu itibarıyla Felâh Grubu'nun ilk teşkilâtı olarak da kabul edilebilir. Bu durum, grubun yapmayı düşündüğü işlerin programında da kendini göstermektedir. Fakat, Molteke Teşkilâtı, maddî yönden takviye edilemediği için bir varlık gösterememiştir.

Başlattıkları faaliyetlere resmî bir sıfat kazandırmak amacı ile Ankara'ya giden E.H. Yüzbaşı Neşet Bey, Mustafa Kemal Paşa'dan hüsn ü kabul görmüş ve ondan aldığı direktif ile İstanbul'a geri dönmüştür⁴. EHU. Reisi İsmet Bey'in de bu hususta bir emri mevcuttur. EHU. Reisi Miralay İsmet Bey'in E.H. Yüzbaşı Neşet Bey'e gönderdiği bir şifrede: "Riyâsetiniz altında Anadolu'ya eşhâs ve malzeme göndermek ve istihbârât yapmak üzere İstanbul'da mahrem bir teşkilâtın kurulması lüzumu görülmüştür. Muktezâsının ifâsını rica ederim" denilmiştir⁵.

Neşet Bey, verilen direktife uygun olarak, İstanbul'da çalışmalara başlamış ve yakın arkadaşlarından teşkil ettiği Hamza Grubu'nun programını E.H. Yüzbaşılardan Şakir Muzaffer Bey vasıtası ile Ankara'ya göndermiştir.⁶ Hamza Grubu, bu suretle İstanbul'da, istihbârât, subay sevki, silah, cephaneye ve mühimmât sevki hususlarında faaliyete başlamış oluyordu⁷.

Hamza Grubu'nun kuruluşu ile ilgili olarak, grubun daha sonraları amirliğini yapmış olan Ekrem (BAYDAR) Bey, değişik bir malumat vermektedir. Ekrem Bey, Hamza Grubu'nu kendisinin kurduğunu iddia etmektedir. Mustafa Kemal Paşa'ya yazdığı bir mektupta, esareten döndüğü, bir E.H. subayı olarak vatana hizmet etmek istediğini ve bu hususta emir beklediğini belirtmiştir. Buna mukabil olarak Mustafa Kemal Paşa'nın da İstanbul'un işgalinin kın olduğu, kendisinin İstanbul'da kalarak istihbârât ve Yardım Başkanlığı vazifesini yapmasını ve hemen teşkilâtlanmasını bildirdiğini kaydetmektedir⁸.

4 Hüsnü Himmetoğlu, Kurtuluş Savaşında İstanbul ve Yardımları, Ankara 1975, c. I., s. 174-175.

5 Fethi Tevetoğlu, "Hamza Grubu", Türk Ansiklopedisi, c. 18, s. 458.

6 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 11.

7 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 1.

8 Ekrem Baydar, "Mustafa Kemal'in Gizli Teşkilâtını Ben İdare Ediyordum". Cumhuriyet Gazetesi, 7 Ekim 1970.

Fevzi Paşa'da, Hüsâmettin (ERTÜRK) Bey'in el yazma hatıratına kendi el yazısı ile koyduğu dipnotta, grubu kendisinin kurdurttuğunu ifade etmektedir⁹.

Gerek Ekrem Bey'in ve gerekse Fevzi Paşa'nın bu hususta vermiş oldukları bilgilerde bir takım yanlışlıklar mevcuttur. Ekrem Bey iddia ettiği gibi grubu kendisi kurmamıştır. Üstelik o ilk teşkilat kadrosunda da yoktur. Arşiv vesikalarında da tespit edildiği gibi grup kurucusu ve amiri Neşet Bey'dir. Onun gruba katılış tarihi ise kendi deyimiyile İstanbul'un işgalinden az önce değil, 1 Kasım 1920 dir. Hem onun vermiş olduğu bilgilere göre grubun kuruluş tarihi de İşgalden az önce değil 23 Eylül 1920 tarihindedir. Ayrıca Fevzi Paşa'nın grubu kendisinin kurdurduğu yolundaki bilgilere gelince, grubun kuruluşu ile ilgili olarak Mustafa Kemal'in ve İsmet Paşa'nın vermiş olduğu emir ve bu husustaki şifreler, konuya açıklık getirmektedir.

Hamza Grubu, grup mensuplarından Şakir Muzaffer Bey'in saraya ve İngilizler'e bilgi vermesinden şüphelenilmesi ve gruba ait şifre anahtarının İngilizler'in eline geçmesi üzerine, isim değiştirmek zorunda kalmıştır. Grup, 15 Aralık 1920 tarihinden itibaren "MÜCAHİD" ismini almıştır¹⁰.

Hamza Grubu'nun isim değiştirmesinde amil olan diğer bir olayda ilk teşkilât zamanında Ankara'dan gelmesi beklenen çantanın yirmi günden fazla bir zaman geçmesine rağmen, gruba ulaşamamış olması idi¹¹. Nitekim, çantanın içinde, gruba yardımda bulunacak birçok kişinin ismi ile Ankara'nın gruba gönderdiği emirler yer almaktaydı. Çanta epey bir müddet İstanbul'da dolaşmasına rağmen grubun eline geçmemesi, bu konudaki endişe ve tedbirleri haklı çıkarmaktadır.

Hamza Grubu'nun Teşkilat ve Kadrosu

Grup, "Hamza Grubu" ismi altında faaliyete başladığı tarihlerde küçük bir teşkilata sahip bulunuyordu. Yeni vazifeye başlayan Hamza Grubu, üç şubeden müteşekkil olup altı tane de mensubu mevcuttu. Grubun teşkilat raporu incelendiğinde her şubenin birden fazla vazifeyi yerine getirmeye çalıştığı görülmektedir. Bu hususta,

9 Hüsâmettin Ertürk, Millî Mücadele Senelerinde Teşkilât-ı Mahsûsâ, Atase Kütüphanesi (Gayr-ı matbu daktilo edilmiş metin) s. 402.

10 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 30.

11 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 6, 11, 3.

grup amiri olan E.H. Yüzbaşı Neşet Bey, Ankara'ya müracaât ederek, İstanbul'dan "Ankara'ca şâyân-ı itimât" kişilerin isimlerini istemiştir.

Ekrem Bey, grubu kendisinin kurması yolundaki Ankara'dan gelen emire ilâveten, grup personeline ait bir listenin de kendisine gönderildiğini iddia etmektedir. Ekrem Bey: "...Yüreğimde vatan acısı, perişan halimize duyduğum kaygular içinde, yine bir sabah evimden çıkıp Bostancı'nın görünüşte sakin yollarında beş on adım atmıştım ki, önümde bir dilenci belirdi. Elindeki fesini bana doğru uzatarak durdu ve sızlanan bir edâ ile Allah rızası için yardım istedi. Birden şaşırılmışım. Dilencinin elindeki fesin içinde bir zarf vardı. Zarfın üzerinde 'E.H. Binbaşı Ekrem Bey'e -Zâta Mahsustur-' yazılıydı. Dikkat ve titizlikle zarfı alıp hiç belli etmeden cebime koydum ve dilencinin yanından ayrıldım ... İçinde Mustafa Kemal'in gizli servisinde çalışacakların isimleri yazılıydı..."¹².

Ekrem Bey'in vermiş olduğu bilgiler, olayların gidişatına ters düşmektedir. Belirttiği teşkilât kadrosu ve bununla ilgili vermiş olduğu belge iyice tetkik edilecek olursa, 12 Aralık 1921 tarihli olduğu açıkça görülür. 12 Aralık 1921 tarihli belge ise Felâh Grubu'na aittir. Ayrıca, grubun kuruluşuyla ilgili olaylar, İstanbul'un işgali'nden önce değil, işgalden yaklaşık yedi ay sonra cereyân etmiştir. Ekrem Bey ise ilk teşkilât kadrosunda yoktur.

Hamza Grubu'nun ilk teşkilatı yapılan araştırmaya göre şu şekilde tespit edilmiştir¹³:

I. ŞUBE

- 1- İstihbârât
- 2- Matbuât
- 3- Propoganda

II. ŞUBE

- 1- Subay Temini
- 2- Subay, er ve askerî personelin sevki
- 3- Kurye temini

¹² Baydar agm., Cumhuriyet, 6 Ekim 1970.

¹³ Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fjh. 1.

III. ŞUBE

- 1- Mühimmât temini
- 2- Sanatkâr temini
- 3- Mühimmât Sevkiyâtı ile ilgilenmekteydi.

Grubun I. Şube işleriyle E.H. Yüzbaşı Seyfeddin (AKKOÇ) Bey meşgul olmuştur¹⁴. Seyfeddin Bey (320-122), grubun üç kurucusundan biri olup yaklaşık bir yıl grupta çalışmış ve 1921 yılı Ağustos ayında Anadolu'ya çağrılmıştır¹⁵.

Hamza Grubu'nun II. Şubesi işleriyle ise aynı zamanda grup amiri olan E.H. Yüzbaşı Neşet Bey meşgul olmuştur. Neşet Bey, gruptan ayrıldığı 4 Şubat 1921 tarihine kadar, Mücâhid Grubu amirliğini de yapmıştır¹⁶.

Grubun III. Şube amiri ise E.H. Yüzbaşı Şakir Muzaffer Bey idi. Ş. Muzaffer Bey, saraya yakınlığı ve İngilizlere bilgi taşıdığı hususunda üzerine toplanan şüpheler sebebiyle, grupta vazife yapması mahzurlu görülmüş ve uzaklaştırılmıştır. Bu sebeple grup amirinin

14 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 1, 1/1. Tevetoğlu, Seyfeddin Bey ile ilgili olarak bilgi verirken yanlışlığına düşmektedir. Onu Seyfeddin Düzgören ile karıştırmaktadır. Bkz., TA., Hamza Grubu mad., s. 191, Halbuki, Seyfeddin Düzgören 1920 yılında Millî Mücadele'ye katılmak için Anadolu'ya gitmiştir. Seyfeddin (Akkoc) Bey ise 1921 yılında Anadolu'ya geçmiştir. Eğer, onun belirttiği gibi Seyfeddin Düzgören olsa idi, 1921 ortalarına kadar İstanbul'da kalması gerekirdi. Düzgören için bkz., Genelkurmay Başkanlığı, Türk İstiklal Harbine Katılan Tümen ve Daha Üst Kademedeki Bulunan Komutanların Biyografisi, s. 173.

15 Seyfeddin Bey, şube amiri olarak istihbarât, neşriyat, propaganda hizmetlerini yerine getirmiştir. EHUR.'ne birçok kitap, risale ve harita tedârik ederek vazifesini başarı ile yerine getirmiştir. MMV., 19 Eylül 1921 tarih ve 6364 numaralı yazı ile 20 Eylül 1920 tarihinden itibaren Anadolu Ordusu kadrosuna geçirmiştir. Grupta vazife yaptığı bu müddet zarfında, başta Mustafa Kemal Paşa olmak üzere Fevzi Paşa ve İsmet Paşa'nın takdirlerini kazanmıştır. Anadolu'da Garb Cebhesi'nde istihdam edildikten sonra da üstün vazife anlayışı ile hizmet eden Seyfeddin Bey, Mustafa Kemal Paşa'nın ve Miudanya Mütarekesi'nde de İsmet Paşa'nın mihmandarlığını yapmıştır. Lozan Muahedesi'nden sonra Moskova Sefareti Ataşemiliterliği ve Bükreş Sefareti Ataşemiliterliği'nin yanı sıra Lehistan ve Bulgaristan'da da vazifeler almıştır. Paşalığa terfi ettikten kısa bir süre sonra Orman Muhafaza Kumandanlığına tayin edilmiştir. Emekli olduktan sonra da Karabük Fabrikası ve Yakacak Ofisi Genel Müdürlüğü vazifesine getirilmiştir. Bkz., Himmetoğlu, age., s. 242.

16 Neşet Bey, 20 Eylül 1920 tarihi esas alınmak suretiyle Anadolu Ordusu kadrosuna alınmıştır. Neşet Bey, grup mensubu Şakir Muzaffer Bey meselesinden dolayı Ankara'ya çağrılmış ve bilgisine müracaat edilmiş ve kısa bir süre sonra da orada istihdam edilmiştir. Bkz., ATASE Arş., Klas. 1534, Dos.8, Fih. 3/122.

Ankara'ya çağrıldığı bilinmektedir. Nitekim, Neşet Bey Ankara'da iken İstanbul'da bulunan Seyfeddin Bey'e çektiği şifrede, Muzaffer Bey'e şöyle bir açıklama yapması belirtilmiştir: "... Saray ve hükümet ileri gelenlerinden alınacak ma'lûmât Anadolu için çok mühim olacaktır. Siz, buralarda bir vazifeye tayin edileceksiniz. Teşkilâtteki vazifeniz ise buna manîdir. Ancak eski vazifeniz bu tayin için bir geçit olacaktır"¹⁷.

Grupta şube amirlerinden başka çeşitli işlerde yardımcı olmak üzere istihdâm edilmiş bazı memurlar da mevcuttu. Bunlardan Topçu Mülâzım-ı Evveli Rıdvan Bey istihbârât şubesinde, Topçu Yüzbaşı Resim Bey ile Telgraf ve Telsiz Mülâzım-ı evveli İhsan Bey ise Muâmelât-ı Zâtîye şubesinde vazifeliydiler¹⁸.

Grubun, oldukça geniş ve çok sayıda elemana ihtiyaç duyulan faaliyetlerine karşılık çok az sayıda personeli olması, yapılan işlerin yüzeyde kalmasına sebep olmuştur. Bu durum, Hamza Grubu'nun teşkilât ve faaliyet raporlarında da özellikle belirtilmiştir. Raporda, grubun eksikliklerinin giderilmesi için bir takım isteklerin sıralandığı görülmektedir.

20 Eylül 1920 tarihli teşkilât ve faaliyet raporunda, grup tarafından talep edilenler arasında göze çarpan ilk husus şu olmuştur. İstanbul'da, tespit edilen sahalarda, faaliyetlerini yoğunlaştırabilmek için mühim mevkiilerde bulunan kimselerin yardımına ihtiyaç duyulduğunun belirtilmesidir. Raporda: "... Binâenaleyh sadâkâtları Ankaraca sâbit olmuş ve bâlâdaki vezâ'ifimizle alâkâdâr belli başlı birkaç zevâtın hüviyetlerinin bizlere iş'ârı pek ziyâde mühim ve matlûbdur. İşlerin şumûl ve vus'âtına mebni birkaç adamla tedvîr-i ûmûr, hâl-i hâlde gâyr-ı kâfi bir teşebbüs olur. Yeniden insanları tecrübeye kalkmak derece-i i'timâdlarını anlamak için ise zaman gâyr-ı müsâ'iddir. Bu sebeble zevât-ı mu'mâleyhimânın hüviyetlerinin müstâ'celen iş'ârı müsterhâmdır. Bunlarla derhâl tevhd-i mesâ'ie teşebbüs edilecektir..." denilerek, Ankara'dan acilen yardım talebinde bulunulmuştur¹⁹.

17 Şakir Muzaffer Bey, 1 Aralık 1920 tarihinde Ankara'ya gönderilen bir raporda da belirtildiği gibi teşkilâttan iyice uzaklaştırılmıştı. Yazıda: "...Malum olan arkadaşımızı yeni teşkilâtımızdan malumâtı olmamak üzere idâre eylemekte bulunduğumuzu..." şeklinde bahsedilmektedir. Bkz., Atase Arş., Klas 1533, Dos. 2, Fih. 31.

18 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 1/6.

19 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 1/2-1/3.

Yine, Hamza Grubu tarafından teşkilât ve kadrosunun takviyesi hususunda, üzerinde özenle durulan ve halledilmesi gereken diğer bir mesele ise şu olmuştur. Grup, muhbir ve casus olarak bazı yerlere eleman istihdâm etmeyi düşünmekte ve bunun için de İstanbul'da mühim makamlarda bulunan insanların yardımına ihtiyaç duyulduğuna işaret etmektedir.

İlgili yazıda: "... Bu işlerimizi görürken bir takım mevâki-i mühimmede i'timâd ettiğimiz kimselerin bulunmasına muhtâcız. Bunun için ba'zı zevâtı mühim mâkâmlar nezdinde ta'yin ettirmeğe çalışacağız. Fakat bu adamları maksâd-ı Millîmizin hâ'inleri telâkkî etmemek için isimlerini ortaya yazacağız. Ba'zı namuslu zevât haricinin tâ'kibât ve deşisâtına uğramamak için bu gibi vezâ'ifi kabûlden imtinâ' ediyorlar. Biz bunları te'min ederek o işlere sevk etmek istiyoruz..." denilmektedir²⁰.

Yukarıda belirtilen grup istek ve tekliflerini içine alan teşkilât ve faaliyet raporu, grup mensubu E.H. Yüzbaşı Şakir Muzaffer Bey tarafından Ankara'ya götürülmüş ve EHUR.'ne sunulmuştu²¹.

EHUR., bu istekleri yerinde bularak, Hamza Grubu'na gerekli yardımda bulunacak ve onlarla teşrik-i mesâi edecek insanların isimleri, gruba gönderilmek üzere hazırlanmıştır. Ayrıca, yeni kurulan Hamza Grubu'nun nasıl ve ne şekilde faaliyette bulunacağına dair bazı emirler de hazırlanıp, Şakir Muzaffer Bey'e teslim edilmiştir.

Şakir Muzaffer Bey'in grupla ilgili bilgileri ihtivâ eden bir çanta ile İnebolu'ya kadar geldiği ve burada bir tedbir olarak, çantayı İnebolu İrtibât Zabıtlığı'ne bıraktığı görülmektedir. Çanta, özel bir kurye ile Şakir Muzaffer Bey'in ardından İstanbul'a getirilecekti²².

İstanbul'a gelmesi beklenen çanta, grubun eline zamanında ulaşmamış ve grup mensuplarını bir hayli tedirgin etmişti. Nihâyet, grup tarafından Ankara'ya gönderilen 13 Ekim 1920 tarihli yazıda, çantanın ele geçirildiği belirtilmekte olup İnebolu İrtibât Zabiti Şevki Bey'in bu hususta kayıtsız tutumundan şikâyet edilmiştir. İlgili yazıda: "... Meselâ Ankara'nın verdiği mühim adresleri ve evâmiri ihtivâ eden bir çanta İstanbul'a gönderilmek üzere İnebolu İstihbârât Zâbitine teslim ve İstanbul'a sür'ât-i irsâli tebliğ ediliyor.

20 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 1/4.

21 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 11.

22 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 3.

Çanta geliyor, mu'mâileyhe yazılan müteâddit kağıtlara dahi bir cevap alınmıyor. Bir tesâdüf-i garible yirmi günden beri İstanbul'da olan çanta elimize geçiyor. Bu küçük çantada birçok isimler vardı ki bunlar memlekete ve millete hizmet için İstanbul'da çalışan insanlara aittir. İstanbul Hükümet-i zalimânesinin eline geçseydi bir sürü aile İnebolu istihbârât Zâbiti'nin lâ-kaydisinden felâkete mârûz kalacaklardı..." denilmekteydi²³.

Ankara'dan gelen isimler taranarak Hamza Grubu'nun ikinci teşkilâtı ve kadrosu mümkün olduğu kadar genişletilmişti. Grup mensuplarının o andaki vazifeleri ile mütenâsip bir şekilde tanzim edilmişti²⁴.

Hamza Grubu'nun kadrosu ve teşkilât yapısı son şekle göre aşağıya çıkartılmıştır²⁵.

I. ŞUBE: İSTİHBÂRÂT ŞUBESİ

Şube Müdürü : E.H. Yüzbaşı Seyfeddin Bey

Memur : Topçu Mülâzım-ı Evveli Rıdvan Bey (Bilhare Ankara'da istihdâm edilmiştir)²⁶.

II. ŞUBE: KITA'ÂT-I FENNİYE ŞUBESİ

Şube Müdürü : Telgraf Yüzbaşı Hilmi Bey (Gruba 1 Aralık 1920 tarihinde katılmıştır)

Memur : Telgraf Mülâzım-ı Evveli İhsan Bey

III. ŞUBE: MUÂMELÂT-I ZÂTİYE ŞUBESİ

Şube Müdürü : E.H. Yüzbaşı Neşet Bey (Aynı zamanda grup amiri).

Memur : Topçu Yüzbaşı Rasim Bey

IV. ŞUBE: MÜHİMMAT ŞUBESİ

Şube Müdürü : E.H. Yüzbaşı Ekrem Bey (Gruba 1 Kasım 1920 tarihinde dahil olmuştur).

23 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 11.

24 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 1.

25 Atase Arş., Klas., 1533, Dos. 2, Fih. 1/8-1/13.

26 Atase Arş., Klas., 1533, Dos. 2, Fih. 26.

Memur : Piyade Yüzbaşı İsmail Hakkı Bey (1 Aralık 1920 de grup emrine katılmıştır)²⁷.

V. ŞUBE: LEVÂZİM ŞUBESİ

Şube Müdürü : Levâzım Yüzbaşı Sabit Bey (1 Kasım 1920 de gruba katılmıştır).

Memur : Levâzım Yüzbaşı Kemal Bey
Levâzım Yüzbaşı Muzaffer Bey
Levâzım Yüzbaşı Arif Bey

Ayrıca, Bahriye Şubesi ismi ile bir şube daha kurulması düşünülmüş fakat gerekli olan bahriyeliler ile temas sağlanamadığı için sonuçsuz kalmıştır.²⁸ Bu şube ancak, Felâh Grubu teşkilâtı zamanında gerçekleştirilebilmiş ve faaliyete başlayabilmiştir.²⁹

Hamza Grubu, bu teşkilâtının yanında bir tedbir olarak İhtiyat Grupları da teşkil etmişti³⁰. Herhangi bir tehlikeye maruz kalındığında Hamza Grubu devreden çıkacak ve grubun üstlendiği bütün vazifeyi ihtiyat grubu devralacaktı. Bu vazife ile teşkil edilen ilk ihtiyat grubunun ismi "Ferhad" idi. Onun da yerine geçecek olanının ismi ise "Kerimî" idi.

Hamza Grubu'nun bu kadrosu ve teşkilât yapısı hemen hemen Felâh Grubu teşkilâtının sonuna kadar devam etmiştir. Yalnız, kadrosu ile ilgili olarak bazı değişiklikler, ilâveler yapıldığı söylenebilir.

Grubun şubelere göre taksimatına gelince, I. Şube, istihbârât, propaganda ve bunlarla ilgili vazifeleri yapmak üzere teşkilâtlanmıştı. Böyle bir teşkilâtlanma yoluna gidilince, şubenin daimî mensupları yanında fahriyyen vazife yapacak olan kişilerin sayısında da artış görülmektedir. Grubun teşkilât raporunda bu şubenin nasıl çalışacağı ve ne surette eleman istihdâm edeceği açıkça görülmektedir. Raporunda: "...Bu işlerimizi görürken birtakım mevâki'-i mühimmede i'timâd edeceğimiz kimselerin bulunmasına muhtâcız. Bunun için de ba'zı zevâtı mühim makamlar nezdinde tayin ettirmeğe çalışacağız.

27 İsmail Hakkı Bey, aynı zamanda grubun şifre memurluğunu da üstlenmişti. Bkz., Atase Arş., Klas., 1533, Dos. 2, Fig. 1/9, Klas., 1534, Dos. 8, Fih. 1/123.

28 Atase Arş., Klas., 1533, Dos. 2, Fih. 27, 27/1.

29 Atase Arş., Klas. 1534, Dos. 8, Fih. 4/19.

30 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 1/13, Klas. 1534, Dos. 8, Fih. 1, 1/1,3/48, 3/49.

Fakat bu adamları maksâd-ı millimizin hâ'inleri telâkkî etmemek için isimlerini oraya yazacağız. Ba'zı namuslu zevât, hâricin tâkibât ve desisâtına ma'rûz kalmamak için bu gibi vezâ'ifi kabûlden imtinâ' ediyorlar. Biz bunları te'min ederek o işlere sevk etmek istiyoruz. . .” şeklinde konuya açıklık getirilmeye çalışılmıştı³¹.

Grubun eleman istihdâm etmeyi düşündüğü yerler ise şuralardı³²: Harbiye Nezâreti, İşgal Kuvvetleri'nin İrtibât Zâbitlikleri Ecnebi Sefâretlikler, İstanbul Merkez Kumândânlığı, İstanbul Polis Müdüriyeti ve Hariciye Nezâreti'dir. Ayrıca, Yunan Ordusu'nun teşkilât ve harekâtı hakkında bilgi toplamak amacıyla biri Bursa'da diğeri İzmir veya Manisa'da iki muhbir istihdâm edeceği Ankara'ya bildirilmişti³³.

Grubun II. Şubesini Kıtâât-ı Fenniye Şubesi teşkil etmekteydi. Şube „gruptaki ihtisaslaşma gereği yalnızca, telsiz, telgraf, telefon ve diğer haberleşme malzemelerinin temin edilmesi hususlarında faaliyet yapmak üzere teşkilâtlanmıştı. Şube amiri olan Telgraf Yüzbaşı Hilmi Bey'in Yıldız'daki Telsiz Deposu Müdürü olması, grubun bu husustaki işlerini bir hayli kolaylaştırmıştı³⁴.

Grupta III. Şube olarak Muâmelât-ı Zâtîye Şubesi teşkilâtlanmıştı. Şubenin vazifeleri, Anadolu'ya gidecek olan subayların seçimi, sevkleri ve posta işleri olmuştur. Ayrıca, kurye temini, Anadolu'ya gidecek olan casusların takibi gibi işler de bu şubeye aitti. Şube, Anadolu'ya gidecek olanlara vesika temini ve onların sevki esnasında gümrüklerde gerekli kolaylığın sağlanması yönünde de çalışmalarını yoğunlaştırmıştı. Bunun için gümrüklerde ve polis müdürlüğünde ilgili şubelerde çalışan memurların elde edilmesi cihetine gidilmiştir.

Grubun IV. Şubesini Mühimmât Şubesi teşkil etmekte olup, silâh, cephâne ve mühimmât temini hususlarında teşkilâtlanmıştı. Bu şube, ilk zamanlarda pak faâl çalışmamıştı. 6 Aralık 1920 tarihinde Ankara'ya gönderilen bir grup raporunda, bu duruma bir çare arandığı ve Harbiye Dairesi'nden Ömer Lütfi Bey'in de kendilerine yardımcı olduğu kaydedilmektedir³⁵.

31 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 1/1, 1/12.

32 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 1/13.

33 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 1/8, 1/9.

34 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 27, 27/1.

35 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 28.

Hamza Grubu'nun son şubesi ise Levâzım Şubesi'dir³⁶. Bu şube, levâzım ve para işleriyle meşgul olmuştur. Şubede vazifeli amir Levâzım Yüzbaşı Sabit Bey'di. Şubeye seçilen Levâzım Yüzbaşları Kemal ve Rıza Beyler ise vazifeye başlamamışlardır. Seçilenler içinde yalnızca Levâzım Yüzbaşı Sabit bey gruba dahil olmuştu.

HAMZA GRUBU'NUN ÇEŞİTLİ MAKAMLAR İLE YAPMIŞ OLDUĞU HABERLEŞME

Hamza Grubu, kurulduğu tarihten itibaren Anadolu ile irtibatı aralıksız sürdürmüş ve bu yol ile aldığı emirleri kusursuz bir şekilde yerine getirmeye çalışmıştır. Grup, bu irtibat ve haberleşme sistemini zamanın şartlarına göre tanzim ederek İngiliz casuslarının ve muhbirlerinin tuzağına düşmeden gerçekleştirmeye çalışmıştır.

Grup, Ankara'dan veya sahillerdeki istihbârât zabıtlıklarından gönderilecek olan kuryelerin, kendileri ile direkt olarak temasa geçmelerini mahzurlu bularak, verdikleri adreslere müracaat etmelerini ve bu suretle irtibatın sağlanmasını uygun görmüşlerdir. Bu sayede, Ankara ile aralarındaki muhâbere mekanizmasını emniyet altına almaya çalışmışlardı³⁷.

Grup, bu meyânda çeşitli tarihlerde değiştirilmek üzere bir takım adresler vermiştir. Bu adreslerden ilki "Eminönünde Hüsnü Eczanesinde Ali Bey"dir. Elde edilen bilgilere göre, grup ile yapılacak olan görüşmeler şu şekilde gerçekleşmekteydi: Adı geçen adrese müracaat eden kuryeler hangi hususta, ne zaman ve nerede görüşmek istediklerini bir pusula yazıp eczanedeki Ali Bey'e bırakacaklardı. Daha sonra grup mensubu bir kişi, bu pusulayı alarak inceliyor ve görüşme mahalline gidiliyordu. Görüşme mahallinde kurye, gelecek olan grup mensubuna Ekim 1920 sonuna kadar "ÜÇLER" parolasını verecekti. Bu parola verilmediği takdirde görüşmenin gerçekleşmeyeceği de ayrıca belirtilmektedir³⁸.

Grubun ikinci teşkilatında bu adresin değiştiğini görmekteyiz. Zirâ, E.H. Yüzbaşı Şakir Muzaffer Bey meselesinden dolayı grup bazı tedbirler almak mecburiyeti ile karşı karşıya kalmıştı. Bilâhare bu meseleden dolayı grup, ismini de değiştirecek ve Mücâhid ismini

36 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 1/7, 1/10.

37 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 1/4.

38 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 1/4, 1/5.

alacaktır. İstanbul'a gelecek olan kuryelerin ise bundan böyle: "Yemiş İskelesi"³⁹, Limoncu Han, Dilli-zâde Yazıhanesinde Ali Bey" adresine gidip, temasa gecebilecekleri kararlaştırılmıştı⁴⁰.

Gelen kuryelerin 1920 Kasım sonuna kadar "GÜMRÜK", Aralık ayı sonuna kadar da "GALATA" parolası ile temasa geçebilecekleri belirtilmişti. Kuryeler bu parolayı verdikten sonra Ali Bey, getirilen evrakı alacak, aksi takdirde gelen ile muhatab olmayacaktı. Grubun, Ankara ile haberleşmesini temin edecek diğer bir yol ise sahillerdeki İstihbârât Zâbitleri ile şifre haberleşmesidir. Bu yolun seçilmesi ile birçok mahzurlu durumun ortadan kaldırılması gerçekleştirilmiş ve haberleşmenin kısa bir zaman içerisinde yapılması başarılmıştır. Bu yol ile haberleşmenin gerçekleşmesi için de en müsait durumda bulunan İstihbârât Zâbitliği İnebolu İstihbârât Zâbitliği idi. Hamza Grubu vazifeye başlarken Ankara EHUR.'ne: "... İstanbul Hamza Grubu merkezinden muhâbere ve muvâsâla amirlerinin göndereceği ta'limâtı tatbîk ediniz" şeklinde bir emrin İstihbârât Zâbitliğine gönderilmesini arz ve teklif etmişti⁴¹.

Bir ara İnebolu'nun Yunanlılar tarafından işgal edileceğinin haber alınması üzerine, Ankara EHUR ile temasa geçen grup, böyle bir halin vukûnda diğer istihbârât merkez ve zâbitliklerine emir verilerek, kendileriyle irtibat kurmalarını istemişti⁴². Ankara EHUR.'nden bu tekliflere cevap olarak gönderilen emirde, diğer istihbârât zâbitliklerine gerekli emrin verildiğini ve bu yolla gönderilecek olan bilgilerin Ankara'ya ulaşacağı belirtilmiştir. Ayrıca, haberleşmenin normal şartlar altında İnebolu-İstanbul arasında şifre haberleşmesi şeklinde cereyân etmesi de tasvib edilmiştir⁴³.

Ankara-İstanbul arasındaki haberleşme ise şu şekilde yapılmakta idi. Hamza Grubu tarafından hazırlanan herhangi bir rapor veya yazı, kurye vasıtasıyla İnebolu'ya gönderilerek orada şifre ediliyor ve telle Ankara'ya ulaştırılıyordu. Bu yol ile yapılan haberleşmeler ilk zamanlarda, İnebolu İstihbârât Zâbiti'nin kayıtsızlığı yüzünden pek iyi sonuç vermemiş ve grup, bazı tehlikelere maruz kalmıştı.

39 Adı geçen yer Haliç'tedir.

40 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 1/11.

41 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 1/4.

42 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 1/5, 2.

43 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 9.

Hamza Grubu, faaliyete başlar başlamaz İnebolu İstihbârât Zâbitliği'ne bir talimat göndererek, kendileri ile irtibat kurması istenildiği halde⁴⁴, bu merkezden uzun bir müddet hiçbir ses çıkmamıştı⁴⁵.

Ayrıca, grup tarafından İnebolu'ya gönderilen bir raporun İnebolu mıntukasında etrafa yayıldığı tespit edilince, bu merkez grup tarafından Ankara'ya şikayet edilmiştir. Bu durum üzerine, bazı tedbirlere müracaat edildiği de bilinmektedir.

Grup, bu hususta Ankara EHUR'ne gönderdiği 13 Ekim 1920 tarihli raporunda: "... Her ihtimâle karşı bâdemâ raporlarımızın şifre edilecek aksâmı burada şifre edilip İnebolu'ya göndermek oradan telgrafla zât-ı âlînize bildirmek şıkkını tercih ettik. Bunun için de burada bi'z-zât tertib ettiğimiz şifre miftâhını zât-ı âlînize gönderiyoruz. Bu miftâh İnebolu İstihbârât Zabiti'ne gönderilmeyecektir ve zât-ı âlînize tarih-i vusûlünü hesâb ederek Teşrin-i sâni birinden i'tibâren raporlarımızı leffen takdim kılan şifre miftâhına nazaran yazacağız. Bu suretle İnebolu İstihbârât Zâbiti yazdığımız haberlerden ma'lûmât dâr olmayacaktır..." denilerek durum izah edilmiştir⁴⁶.

Grubun 21 Ekim 1920 tarihli ve "AY" imzalı yazısında, İstihbârât Zâbitliği'nin Ankara tarafından dikkatinin çekilmesinden sonra normal bir seyir içerisinde irtibatını devam ettirdiğini görmekteyiz⁴⁷.

Grup teşkilat ve faaliyet raporunda da belirttiği gibi EHUR.'nin herhangi bir şube amiri ile temasa geçmesi halinde, nâm-ı müsteârlarını tesbit etmiş ve Ankara'ya bildirmişti. Bu nâm-ı müsteârları ise şu şekilde tanzim edilmiştir⁴⁸:

- () YILDIZ : I. Şube amiri E.H. Yüzbaşı Seyfeddin Bey
() AY : II. Şube amiri Neşet Bey

44 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 2, 2/1.

45 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 3.

45 Aase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 3.

46 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 29.

47 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 28.

48 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 1/4. Bu nâm-ı müsteârlar, bazı araştırmacılar tarafından yanlış değerlendirilmektedir. Yıldız, Ay ve Güneş bir grup ismi olarak değerlendirilmiştir. Bkz., Tevetoğlu, "Güneş Grubu" TA., s. 191, Ertürk, age., s. 506, Bülent Çukurova, "Kurtuluş Savaşında İstanbul Gizli Grupları", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, c. II, Mart 1986, S. 5'ten ayırmasım, s. 523.

- () GÜNEŞ : III. Şube amiri E.H. Yüzbaşı Şakir Muzaffer Bey⁴⁹
- FUAD : Kıtaât-ı fenniye Şubesi amiri Hilmi Bey
- IŞIK : Levâzım Yüzbaşı Sabit Bey

Ankara EHUR, gruba gönderdiği emirlerde, emir hangi şubeyi ilgilendiriyorsa, o şubenin nâm-ı müsteârını kullanmış ve bu durum daha sonraki teşkilâtlarda da devam etmiştir⁵⁰.

HAMZA GRUBUNUN FAALİYETLERİ

İstihbârât Şubesi kurulduğu tarihten itibaren Ankara ile irtibatını devam ettiren en önemli merkez hüviyetini korumuştur. Ankara'dan gelen emirlere göre harita tedâriki, propaganda ve matbuât faaliyetleri yanında, İstanbul'un durumu hakkında yapılan ıssihbârât faaliyetleri, bu şubenin önde gelen meşguliyeti arasındaydı. Özellikle, İstanbul Hükümeti nezdinde yerleştirdiği elemanları vasıtasıyla önemli bilgiler toplanarak Ankara'ya gönderilmekteydi⁵¹.

İstihbarat Şubesi'nin diğer bir vazifesi de İstanbul Halkı'na Anadolu'da cereyân etmekte olan Millî Mücadele lehinde propaganda yapmak idi. Bilindiği gibi, İstanbul'da İşgal Kuvvetlerinden ekâliyetlere kadar Anadolu'da cereyân eden Millî Mücadele'ye muhalif olanlar mevcuttu. Bunların menfi yönde yapmış oldukları propagandanın İstanbul Halkı üzerindeki tesirlerini bertaraf etmek gerekiyordu. Bu maksatla, propaganda faaliyetleri büyük bir ehemmiyet taşıyordu. Bu vazifenin ise istihbârât şubesi tarafından başarı ile yerine getirildiğini görmekteyiz.

Grubun kurulduğu tarihlerde, Ankara'ya gönderilen faaliyet raporunda, bu hususa işaret edilmiş ve EHUR.'den yardım talep edilmişti. Grup, Ankara matbuâtının İstanbul'a muntazam olarak gönderilmesini istemekte, Ankara'da çıkmakta olan YENİGÜN ve HAKİMİYET-İ MİLLİYE Gazeteleri'nin geç ve gayr-ı muntazam gönderildiğinden şikâyet etmekteydi. Bu gazeteler zamanında İstanbul'a ulaştırılmadığı için mühim makam ve kişilerin okuyamadıkları belirtilmekteydi. Gerekli emrin verilmesi ile bu aksaklıkların düzeltilmesi ve bu hususun ciddi bir şekilde ele alınması istenmiştir. Bundan

49 E.H. Yüzbaşı Şakir Muzaffer Bey'in gruptan uzaklaştırılmasından sonra bu nâmı E.H. Yüzbaşı Ekrem Bey kullanmıştır.

50 Atase Arş., Klas. 1534, Dos. 8, Fih. 5/20.

51 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 7, 11, 12, 13, 16, 26, 29.

başka, Anadolu Ajansı'nın sahil istihbârât memurları vâsıtası ile zamanında İstanbul'a ulaştırılması da istekler arasında idi. İstenilen gazete ve ajanslar sayesinde, Anadolu ile ilgili düzenli bilgilerin İstanbul'da iyi bir etki bırakacağı ve Anadolu aleyhinde faaliyette bulunan fesat yuvalarının hezimete uğrayacağı anlatılmıştı. Nitekim, İstanbul'da çıkan birçok gazetede, Yunanlılar lehinde mübalâğalı haberler neşredilmekte ve halk ümitsizliğe sevk edilmekteydi. Bu durum da İstanbul'dan Anadolu'ya yapılmakta olan yardımı sekteye uğratmakta idi⁵².

Ankara EHUR, yukarıda ifade edilmekte olan grup isteklerini haklı bularak gerekli işlemleri yapmış ve İstanbul Grubu'nun ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışmıştır. Kısa süre zarfında grup istekleri karşılanmış ve İstanbul'a gönderilen gazeteler ve ajansların müsbet neticeler verdiği görülmüştür. Hamza Grubu'ndan gönderilen 1 Aralık 1920 tarihli raporda: "... Türkçe Matbuât, Anadolu'ya karşı izhâr-ı hissîyâta başlamıştır. Akşam Gazetesi (Trabzon Gazetesinden naklen) Kars'ın sükûtunu ve Ermeniler'den altıbin esir alındığını yazmıştır. Ermenistan Harekâtı hakkında İstanbul'da malûmât pek nâkıstır. Hayırlı ve mühim malûmâtın İstanbul'a acilen irsâli efkâr-ı mahâllîye üzerine pek iyi te'sir icrâ edecektir..." denilmekteydi⁵³. Ayrıca, 1 Aralık 1920 tarihinde Ankara'ya gönderilen bir yazıda ise, Ankara'dan getirilen mecmuâ, ajans, beyânnâme ve kitapların, mümkün mertebe her sınıf halk arasında dağıtıldığı ve pek yakın bir gelecekte iyi neticeler alınacağı ifade edilmektedir⁵⁴.

İstihbârât Şubesi, bu işlerin yanı sıra, İngilizler tarafından kurulmuş olan sansür heyetinin sırlarına vakıf olmayı da başarmıştır. İngilizler bu heyet vasıtası ile İstanbul'da basını, haberleşmeleri ve her türlü kapalı evrakı kontrol ediyor ve Anadolu'yu ilgilendiren en ufak bilgiyi değerlendiriyordu. Grup, heyette bulunan Osmanlı Hükümeti Mümessili'ni Harbiye Nezâreti'ndeki adamları vasıtası ile değiştirerek yerine kendi mensuplarından bir şahsı tayin ettirmiştir. Bu sayede, Anadolu ile ilgili bilgiler değerlendirilirken nelerin dikkate alındığı öğrenilmiş ve Anadolu'daki askerî birlikler hakkında yanlış bilgiler verilmesine özen gösterilmişti. Bu gibi işler ise Anadolu'ya gönderilen mektuplar vasıtasıyla gerçekleştirilmişti⁵⁵.

52 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 1/2.

53 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 10.

54 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 26.

55 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 27, 27/1, 27/2. Baydar, agm. 23 Ekim 1970.

Grubun III. şubesi, Anadolu'nun işine yarayan subay, er ve sivillerin temin edilmesi ve bunların sevkleri ile ilgilenmiştir. Ayrıca, Anadolu'ya gidecek olan casus, fesat cemiyet ve fırka mensuplarının tespit edilmesi, kurye temini de bu şubenin faaliyetleri arasındaydı. Nitekim, grup faaliyet raporunda, Nigenbân Cemiyeti'ne mensup olup da Anadolu'ya geçmeye çalışan subayların künyelerini ihtivâ eden bir defterin Ankara'ya gönderildiğinden bahsedilmektedir⁵⁶.

Bu iş onların, faaliyete başlar başlamaz gerekli yerlerle temasa geçtiğini ve bunda da başarılı olduğunu göstermektedir. Şubenin en önemli faaliyeti ise hiç şüphesiz ki, Anadolu'ya yapılan subay ve askerî personelin sevkleri hususunda idi.

Grup, Anadolu'ya gitmek isteyenlerin müracaatları üzerine, en küçük teferruâta kadar tahkikat yaptıktan sonra, gerekli cevabı vermekte idi. Yapılmakta olan tahkikatta ise esas olan bilgiler, Harbiye Nezâreti Muamelât-ı Zâtiye Dairesi'nde bulunan sicil defterlerinden elde edilmekteydi.

Kendi arzuları ile Anadolu'ya gitmek isteyenlerin isim ve künyeleri alınarak, bu işle meşgul olan grup mensubu tarafından, sicil defterlerine bakılarak tetkik edilirdi. Ayrıca, müracaat eden şahsın, yakın çevresini teşkil eden fakat itimat edilen kimselere sorularak yapılmakta olan şifâhî tahkikât da söz konusu olmuştur. Eğer, müracaatta bulunan kimse, grup mensuplarınca tanınan biri ise ayrıca bir tahkikâta lüzum görülmezdi.

Grup tarafından seçilerek toplanan kabileler ise grup mensupları tarafından çok yakından tanınan veya o tanıdıkların tavassutta buldukları kimselerden teşkil edilmekteydi. Grup tarafından Anadolu'ya gönderilmesi münasip görülenler hakkında ayrıca bir tahkikâta ve diğer formalitelere gerek görülmezdi. Bu gibilere, Anadolu'ya gitmeleri ile ilgili olarak yapılan teklifler, kendilerini tanıyan grup mensupları tarafından, yapılmakta idi.

Hamza Grubu'nun ilk zamanlarında, Anadolu'ya gidecekler ile temâsi Telsiz Telgraf Mülâzım-ı evveli İhsan Bey, E.H. Yüzbaşı Neşet Bey ve Yüzbaşı Rasim Bey ile Yüzbaşı Fehmi Bey sağlamaktaydılar⁵⁷. Özellikle, yüksek rütbeli subaylara Anadolu'ya gitmeleri için gerekli tebliği yapan E.H. Yüzbaşı Neşet Bey'di.

56 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 27/1.

57 Aksoley, agm., S. 9, s. 28131, S. 10, s. 81-82.

Bu yol ile gönderilmek istenen kişilerin çoğunluğu, bu vazifeyi büyük bir içtenlikle kabul ediyorlardı. Gitmek istemediklerini direkt olarak söylemekten kaçınıp da türlü türlü mazeretler ileri sürenler de vardı⁵⁸. Ayrıca gitmek istediklerini bildirip, harcırahlarını alıp da gitmeyenlere de tesadüf edilmekteydi.

İstanbul'dan Anadolu'ya geçecek olan subayların gruplar tarafından sevk edildiğinin anlaşılabilmesi ve İnebolu'da mağdur olmalarını için yanlarına bir takım belgeler verilmiştir.

Karadeniz cihetine gidecek vapurlardan istifade edebilmek için bir de "seyahat varakası" temin edilmekteydi. Bunun için de mahalle muhtarlıklarından ilmühaber alınması şarttı. Anadolu'ya gidecek olan subayların bazılarının nüfus hüviyet cüzdanları yoktu. Bazılarının ise nüfus hüviyet cüzdanlarında "zabit" yazılıydı. Hüviyetlerinde "zabit" yazılı olanların, polise, seyahat belgesi için müracaat etmesi ne kadar sakıncalı ise mahalle muhtarlıklarından ilmühaber almaları da o kadar sakıncalıydı. Çünkü, hem subay olup hem de Anadolu'ya gitmek için mahalle muhtarlığına müracaat eden bir kişinin durumu, yapılacak bir ihbar sonucu, gerçekten tehlikeye girebilirdi.

İstanbul'dan subay sevkiyâtı ile meşgul olan grupların, seyahat belgelerinin temin edilmesi hususunda epey sıkıntı çektikleri bilinmektedir. Nitekim, Hamza Grubu, 6 Aralık 1920 tarihine kadar seyahat belgesi temin edemediğinden şikayet etmekteydi⁵⁹.

Anadolu'ya gitmek isteyen kişilerin seyahat belgelerini İstanbul Polis Müdüriyeti 4. Şube Müdürlüğü vermektedir. Vapurlarda, İngilizler tarafından yapılan aramalarda dikkate alınan en önemli belge bu idi. Bu belgeler bir nevi pasaport yerine geçiyordu.

58 Grupta bu işlerle ilgilenen İhsan Bey, konu ile ilgili bir olayı şöyle anlatmaktadır: "...Benden İstanbul E.H.U. İstihbârât Müdürü'nün Ankara'ya gönderilmesi ve durumun tebliği istendi. Kendisine tebliğ ettiğim şahısla aramızda şöyle bir konuşma geçti:

- Bu tebligatı, bana sizin büyüğünüz yapısın.
- Efendim, benim büyüğüm, benden bir rütbe büyüktür.
- Sizin aklınız ermez. Onun da büyüğü vardır.

Fazla ısrarda lüzum görmedim. Bu şekilde karşılanmak, benim tebligat yaptığım eş-hâs arasında ilk defa vakî oldu. Herkes beni güler yüzle karşılar, hüsn-ü muâmele eder ve daveti büyük bir memnuniyetle kabul ederdi. ... Neşey Bey'de aynı şekilde cevap alınca; altında, 'Miralay İsmet' imzası bulunan ve grubun kendi riyâseti altında teşkil edilmesi hakkında alınan emri kendisine okumuş. Bunun üzerine, bu şube müdürü, Ankara'ya gitmek için bazı şartlar ileri sürmüştü...". Bkz, Aksoley, agm., S 9, s. 24-31

59 Atase Arş., Klas. 622, Dos. 18, Fih. 7

Gruplar, bu şubede çalışan polisleri elde etmenin yollarını aramışlardır. Nitekim; Hamza Grubu'nun kuruluş talimatnamesinde, Muâmelât-ı Zâtîye Şubesi'nin meşguliyetinden bahsedilirken: "... İşbu şube, vesika tedârîki ve sevki esnasında teshîlât için gümrüklerdeki ba'zı eşhâs ile birkaç polis istihdâm eylemeye mecbur olduğundan lüzumunda işbu eşhâsa itâ edilmek üzere mâhiye, bu kısım nâmina mestûre olarak elli lira kadar para sarfına grup amiri selâhiyetdârdır..." denilerek bu durum hakkında bilgi verilmiştir⁶⁰.

Hamza Grubu Polis Müdüriyeti 4. Şubeden seyahat belgesi temin etmenin yollarını aramış ve bunda da başarılı olmuştu⁶¹. Bu durum ise bir tesadüf sonucu gerçekleşmiştir.

Grubun ilk teşkilâtlarında vazife yapmış olan Telsiz Telgraf M. Evveli İhsan (AKSOLEY) Bey bir gün, arkadaşı Fahreddin Bey'e⁶², tesadüf etmiştir. İhsan Bey, ona Polis Müdüriyeti 4. Şube Müdürlüğü'nde tanıdığı olup olmadığını sormuş ve müsbet bir cevap almıştı. Ayrıca, ilgili şubenin müdürü olan Şükrü Bey'in, Fahreddin Bey'in samimi arkadaşı olması İhsan Bey'i bir hayli sevindirmişti.

O zamanlar, Cağaloğlu'nda bulunan 4. Şube Müdürlüğü'ne giderek Şükrü Bey ile temasa geçen İhsan Bey, grup ile ilgili hizmetini anlatarak, ondan yardım talep etmiştir. Şükrü Bey ise; "... Bu ulvî maksat için sizinle gönülden beraberim. Emrinizdeyim, İhsan Bey..." diyerek gruba gerekli yardımı yapacağını bildirmişti.

İhsan Bey, derhal işe koyularak, Şükrü Bey'den seyahat belgelerinin temin edilmesi ile ilgili olarak şu hususlarda yardımını istemişti:

- 1- Seyahat belgelerinin çıkartılmasında gruba öncelik tanınması.
- 2- Nüfus Hüviyet Cüzdanlarında "Zabit" yazılı olan kişilerin seyahat belgelerine "Zabit" yazılmaması.
- 3- Seyahat belgeleri çıkartılırken mahalle muhtarlıklarından ilmühaber istenmemesi.

Şükrü Bey, bu istekler doğrultusunda istenildiği kadar seyahat belgesi temin edebileceğini belirterek, Anadolu'ya gidecek olan kişi-

60 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 1/8, - 1/13.

61 Seyahat Varakası için bkz., EK. 2.

62 Fahreddin Bey, o sıralarda İstanbul Polis Müdüriyeti I Şube Müdürlüğü vazifesini deruhte ediyordu

lerin iki adet fotoğraflarını istemiştir. Ayrıca, hazırlanacak olan belgeleri kendisinden bizzat İhsan Bey'in almasını rica etmiştir.

İhsan Bey ve Şükrü Bey arasında geçen bu görüşmenin ve yapılan anlaşmanın Anadolu için önemi gerçekten büyük olmuştur. Bu sayede Anadolu'ya geçen kişilere sahte hüviyet kazandırılarak, fındık, tütün ve yağ tüccarı ismi altında seyahat belgeleri temin edilmiştir. Bu seyahat belgeleri ile İngilizler'in kontrollerinden geçmek bir hayli kolaylaşmıştı⁶³.

İstanbul Grupları, Anadolu'ya gidecek olan subaylara seyahat belgelerinin yanı sıra bir de "Şâyân-ı itimâd" belgesi tanzim ederek yanlarına vermekteydiler. Hamza grubu tarafından verilen belgeler iki nüsha olarak tanzim edilmiştir. İtimat belgeleri bir yerde grubun faaliyetlerinin ispatına da yardımcı olmuştur. Nitekim, Hamza Grubu tarafından İnebolu İrtibât Zabıtlığı'ne gönderilen bir talimatta, subayların yanlarına verilen belgelerden bir nüshasını imzalayıp geri göndermelerini istemiştir. Bu sayede, o subayın Anadolu'ya gidip gitmediğinin ve almış olduğu harcırahın yerinde kullanılıp kullanılmadığının kontrolü yapılmış oluyordu. Yine ikinci nüshaların Ankara Muâmelât-ı Zâtiye Müdürlüğüne gönderilmesi de istenmiştir. İstanbul Grubu daha sonra kendilerine iade edilen itimatnameleri Ankara'ya göndererek, İnebolu'dan Ankara'ya giden nüshaların karşılaştırılmalarını sağlamıştır. Bu vesile ile grubun sevkiyatı ve harcırah hususunda kendilerine tahsis edilen paraların hesabını vermiş oluyordu⁶⁴.

Hamza Grubu tarafından tanzim edilen numaralı itimat belgeleri, Anadolu'ya gidecek olan subaylardan alınan iki adet fotoğraf ile hazırlanmıştı⁶⁵. Grup amiri tarafından imzalanan ve grup mührü ile mühürlenmiş belgeler, subaylara verilerek Anadolu'ya gönderilmekteydi.

Ayrıca, Anadolu'ya geçmekte olan subay ve sanatkârların gözleminin arkada kalmaması ve Anadolu'da huzur içinde çalışmalarını sağlamak maksadı ile ailelerinin de Anadolu'ya geçirilmeleri hususu sağlanmıştır. Bunlara ait olarak tanzim edilen seyahat belgeleri ve grup belgelerine tesadüf edilmiştir⁶⁶.

63 Aksoley, agm., S. 9, s 28-29

64 Atase Arş., Klas. 1533, Dos 2, Fih. 2/1,5.

65 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. Ayrıca numaralı itimatnameler için bkz., EK 3.

66 Atase Arş., Klas. 960, Dos. 42, Fih. 18, 19, 42.

Anadolu'ya gönderilmesi kararlaştırılan kişiye, EK 4'de görüleceği gibi matbu bir evrak imza ettirilerek, tahsis edilen harcırah ödenmekteydi⁶⁷.

Gruplara bu hususta tahsis edilen paraların az olması, zaman zaman şikayetlere sebep olmuş ve faaliyetler aksamıştır. Fakat, Anadolu'da cereyân etmekte olan muharebelerde subay ihtiyacının artması üzerine, Ankara'nın bu hususta da cömert davrandığı görülmüştür. Hamza Grubu, ilk önceleri herkese harcırah tanzim edememiş ve gidenlerin kıymetine göre tespit edilen harcırahları verebilmişti⁶⁸. Buna da MMV.'nin bütçesinin yetersiz kalması ve diğer sahalara ağırlık vermesi sebep olmuştur.

Yukarıda, grubun ilk zamanlarda, silâh, cephâne ve harp malzemelerinin temini ve sevki hususunda pek faâl olamadığından bahsedilmişti. Bunda da grubun yeni kurulmuş olması ve bu konuda, yetkili makamlar nezdinde daha yeni yeni teşebbüste bulunmuş olmasının rolü büyüktür. Diğer bir sebep de İstanbul'daki depo ve anbarların sıkı denetim altında tutulması ve grubun bu denetimi aşamamış olmasıdır.

Yine de bir taraftan gerekli makamlarla temas sağlanırken, bir taraftan da küçük çapta malzeme temininin gerçekleştirildiği görülmektedir. Nitekim, bazı küçük alet, malzeme ve kapsul gibi harp malzemelerinin depolardan kaçırıldığı belirtilmektedir.

1 Aralık 1920 tarihli faaliyet raporunda, Yıldız'daki Depo'dan bazı telsiz malzemelerinin kısım kısım alınarak grubun gizli ardiyelerine nakledildiği kaydedilmektedir. Bu faaliyetlere ilâveten, en yakın zamanda üç dört tayyarenin uçar vaziyette Anadolu'ya gönderileceği ve gerekli işlemlerin tamamlandığı belirtilmektedir⁶⁹.

Grup, Vrangeli Ordusu'na ait silâh, cephâne ve mühimmâttan mümkün olduğu kadar istifadeye çalıştığını, 43 makinalı tüfek kapağı, 5 paket büyük alet ve malzeme, 2 batarya ve 6 top dürbünü elde ettiğini belirtmektedir. Ayrıca, E.H. Mektebi'nde bulunan 7 makinalı tüfek ile 15 kilo kapsülün de sevke] hazır hale getirildiğini haber vermektedir.

67 Tite Arş., No: 9151.

68 Atase Arş., Klas. 622, Dos. 18, Fih. 7.

69 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 27/1.

Grubun Levâzım şubesi faâliyetleri arasına giren askeri malzeme hususunda da bazı teşebbüste bulunduğu görölmektedir. Yine, Vrangel Ordusu'na ait birçok askeri elbiseden bahsetmekte ve bunları çok ucuza, Anadolu'nun istenilen limanına teslim edilebileceğini garanti etmekteydi. Ayrıca, Saraçhâne Anbarları'nda mevcut malzemenin danışıklı dövüş şeklinde mübâyaâsının gerçekleştirileceğini, bu hususta gerekli teşebbüste bulunulduğunu da belirtmişlerdi⁷⁰.

Hamza Grubu, 15 Aralık 1920 tarihine kadar faâliyet sahasında kalmış ve Mücâhid Grubu ismini almıştı. Gerçi bu durum, ana hatlarıyla şekli bir değişiklikti. Esas olan, grup teşkilâtının Millî Mücâdele sonuna kadar devam ettiğidir. Nitekim, Mücâhid Grubu da 23 Şubat 1921 tarihinde Muharip Grubu ve 31 Ağustos 1921 tarihinde de Felâh Grubu isimlerini alarak faâliyete devam etmiştir.

EK 1

* HAMZA GRUBU MÜHÜRÜ

70 Atase Arş., Klas. 1533, Dos. 2, Fih. 27/2.

EK 2
YOLCULARA MAHSUS SEYAHAT VARAKASI
SURETİDİR*

Seyahat Varakası

Merkezin Mütessesil

Numarası

Numarası

.....

.....

Saç	Sakal	Bıyık	Göz	Boy	Tabiyeti	Doğduğu Sene		İsim ve Şöhreti
								Pederinin İsim ve Şöhreti
						Alâmet-i Fârîka		
					Sanatı	Doğduğu Mahal		
					(Kadınlar için) Zevcesinin Şöhreti	Desaadetteki Adresi		
					Nereye Gideceği	Ne için Gideceği		
					Tanıdığı İki Zâtın İsim ve Şöhreti	Hangi Yoldan Gideceği		
Efrâd-ı ailesinden yanında bulunanların isim ve Şöhreti								
Bâlâda isim ve şöhreti ve tarîk-i seyhâtı muharrer olan hüviyetini tasdiklen işbu varaka Polis Müdüriyet-i Umûmiyesi 4. Şube Müdüriyetince esra kılındı.								
Tarih133								
Mühür ve İmza								

* Atase Arş., Klas. 1308, Dos. 47, Fih. 8/17.

EK 3
ANADOLU'YA GÖNDERİLEN SUBAYLARA VERİLEN "ŞAYÂN-I İ'TİMÂD"
VESİKASI*

HAMZA

Numara

.....
.....

Kitâsı:

Rütbesi:

..... Efendi b.

NASBI

Tevellüd

.....

Sicil

.....

Fİ

Bâlâda künyesi muhârrer

..... Efendi grubumuz tarafından sevk edilmiştir.

...../...../336

HAMZA

İst. 336

* Atase Arş., Klas. 1304, Dos. 9, Fih. 80/1.

EK 4

ANADOLU'YA GİDECEK KİŞİLERE VERİLEN HARCIRAHLAR İLE İLGİLİ
OLARAK İLGİLİ KİŞİYE İMZALATILAN VESİKA SURETİ*S U R E T

Suret-i sevkim hakkında kimseye birşey söylememeyi ve ilk vasıta ile Anadolu'ya gitmeyi ve bu nâm ile başka hiçbir mâhâlden para almadığımı nâmusum üzerine söz vererek berveç-i bâlá yalnız varaka-ı nâkdiyeyi aldım.

İmza

..... Efendi b.

Tarih